

Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

malwasek@interia.pl

Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego

Supplement of the justification of the appeal court's judgement

Abstract: The article concerns the scope of application of Article 449a of the Code of Criminal Procedure (CCP) in cassation proceedings. In accordance with this provision, before delivering a judgment, the appellate court may return the case to the court of first instance for the purpose of drawing up a statement of reasons of the appealed judgment to the extent necessary to ensure a correct ruling in the case. The Author focuses on the evolution of the rules concerning drawing up a statement of reasons by the appellate court and possible limitations of their scope. The Author approves the opinion of the doctrine that Article 449a of the CCP allows only for supplementation of the original reasons of the first instance judgment with reference to another co-accused or another criminal act not covered by the original reasons prepared by the court. Consequently, under Article 449a of the CCP the case file cannot be returned to the first instance court with the request to improve the original justification of the judgment. The Author expresses the view that Article 449a of the CCP may also be applied in cassation proceedings. However, this provision cannot be used in order to repeal errors made by the president of the appellate court in the pre-cassation proceedings if such errors result in the lack of written reasons of the appellate judgment.

Keywords: reasons of the appellate judgment, supplementation of the written reasons of the judgment, "pre-cassation" proceedings, fairness of the appellate proceedings

Słowa kluczowe: uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego, uzupełnienie uzasadnienia wyroku, postępowanie okołokasacyjne, rzetelność postępowania odwoławczego

Instytucja uzupełnienia uzasadnienia wyroku pojawiła się w obecnie obowiązującym kodeksie postępowania karnego w 2003 r. wraz z wprowadzeniem możliwości sporządzenia uzasadnienia wyroku ograniczonego podmiotowo jedynie do tych

oskarżonych, których dotyczył wniosek o uzasadnienie.¹ Z dniem 1 lipca 2015 r. weszła w życie zmiana kodeksu postępowania karnego, wprowadzająca możliwość sporządzenia uzasadnienia wyroku ograniczonego tak podmiotowo, jak i przedmiotowo, czyli sporządzenia tegoż uzasadnienia jedynie w części odnoszącej się do niektórych czynów objętych skargą oskarżycielską lub jedynie w zakresie rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych osądzonego czynu.² Tzw. wielka nowelizacja wprowadziła też możliwość ograniczenia uzasadnienia wyroku wydanego w trybie konsensualnym, przewidując w art. 424 § 3 kpk., że może się ono ograniczyć do „wyjaśnienia podstawy prawnej tego wyroku oraz wskazanych rozstrzygnięć”. Zmianom tym towarzyszyła modyfikacja treści normatywnej art. 449a § 1 kpk. W okresie od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 15 kwietnia 2016 r. przepis ten dopuszczał zwrot akt sprawy sądowi pierwszej instancji przez sąd odwoławczy w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie, jeżeli ma to zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie. Ustawodawca jednocześnie zobowiązywał sąd odwoławczy do szczegółowego wskazania zakresu żadanego uzupełnienia i kwestii, o które należy uzupełnić uzasadnienie wyroku.

Nowelizacja kpk. z dnia 11 marca 2016 r. z mocą obowiązującą od dnia 15 kwietnia 2016 r.³ wprowadziła dalsze zmiany do przepisów regulujących dopuszczalne ograniczenie zakresu uzasadnienia wyroku, jak również do art. 449a kpk. Jeśli chodzi o pierwszą kwestię, zmieniony art. 424 § 3 kpk. określa obligatoryjne elementy uzasadnienia każdego wyroku, także tego, które zostaje sporządzone po złożeniu wniosku o uzasadnienie wyłącznie co do rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu albo w razie złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku „konsensualnego”. Takie uzasadnienie częściowe musi zawsze zawierać co najmniej wyjaśnienie podstawy prawnej tego wyroku oraz wskazanych rozstrzygnięć.

Zmianie uległ również art. 449a kpk., stanowiąc obecnie, że „jeżeli jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie, sąd odwoławczy przed wydaniem orzeczenia może zwrócić akta sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jednocześnie szczegółowo wskazując kwestie, o które należy uzupełnić uzasadnienie”. Uzasadniając tę zmianę wskazano, że na gruncie nowego brzmienia art. 449a kpk. żądanie uzupełnienia uzasadnienia „nie musi dotyczyć zakresu, w rozumieniu zakresu zaskarżenia”.⁴

1 Por. art. 423 § 1a i art. 449 kpk. dodane ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych; Dz.U. Nr 17, poz. 155 ze zm. Szerzej o skutkach tych zmian: M. Klejnowska, „Częściowe” uzasadnienie wyroku w sprawie karnej, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4, s. 57-70; R. Broniecka, Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym, Warszawa 2014, s. 199-206.

2 Ustawa z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. poz. 1247 ze zm.).

3 Dz.U. z 2016 r. poz. 437.

4 Por. uzasadnienie druku sejmowego nr 207 Sejmu VIII kadencji.

W myśl przepisów obowiązujących do 2003 r., uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego sporządzane było z urzędu. Dopiero nowelizacja kpk., która weszła w życie z dniem 1 lipca 2003 r., wprowadziła wyłom od tej zasady, przewidując sporządzenie na wniosek uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego utrzymującego w mocy zaskarżony wyrok, jeżeli jednocześnie sąd ten uznawał apelację za oczywiście bezzasadną. Wyjątek pozwalający na sporządzanie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego na wniosek nie dotyczył, rzecz oczywista, wyroku, do którego zgłoszone zostało zdanie odrębne. Zgodnie z art. 457 § 1 *in fine* kpk., w wersji obowiązującej do dnia 1 lipca 2015 r., do uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego należało stosować odpowiednio art. 422 i 423 kpk. W rezultacie, w razie złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego w części odnoszącej się jedynie do niektórych oskarżonych, sąd ten mógł ograniczyć zakres uzasadnienia do tych tylko części wyroku, których dotyczył wniosek.

Po zmianach wprowadzonych wspomnianą wielką nowelizacją, od dnia 1 lipca 2015 r., z urzędu sporządza się wyłącznie uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania, wyroku uchylającego zaskarżony wyrok i umarzającego postępowanie oraz wyroku, do którego zgłoszono zdanie odrębne (art. 457 § 1 i 2 kpk.).⁵ We wszystkich pozostałych przypadkach, tzn. jeżeli sąd odwoławczy zmienia lub utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek stron a nie z urzędu. Wobec istotnego ograniczenia podstaw do wydania orzeczenia o charakterze kasatoryjnym przez sąd odwoławczy, obecnie zasadą staje się sporządzanie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego na wniosek uprawnionych podmiotów a nie z urzędu.⁶

Nakaz odpowiedniego stosowania art. 422 i 423 kpk. do uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego skutkuje obowiązkiem wskazania we wniosku o uzasadnienie tego wyroku jego zakresu podmiotowego i przedmiotowego. W sprawach złożonych podmiotowo wniosek powinien określać, którego oskarżonego dotyczy, zaś w sprawach złożonych przedmiotowo we wniosku należy określić, czy dotyczy wszystkich czynów zabronionych objętych wyrokiem czy też niektórych z nich. Zakres przedmiotowy wniosku obejmuje ponadto wskazanie, czy wniosek dotyczy całego wyroku

5 Trzeba przy tym zauważyć, że pierwotnie ustawa nowelizująca kpk. z dnia 27 września 2013 r. wprowadzała do art. 457 kpk. reguły sporządzania uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego zmieniającego wyrok sądu pierwszej instancji na wniosek uprawnionego podmiotu. Dopiero wskutek zmian tej ustawy wprowadzonych nowelizacją z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396) przewidziano, że również uzasadnienie wyroków reformatoryjnych sądu odwoławczego będzie sporządzane na wniosek uprawnionych podmiotów. Tą samą ustawą wprowadzono do art. 422 kpk. wymóg wskazania we wniosku o uzasadnienie jego zakresu przedmiotowego.

6 Por. D. Świecki, (w:) J. Skorupka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2016, s. 1137; D. Kala, Prawo do uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego jako element sprawiedliwości proceduralnej w sprawach karnych, (w:) A. Lach (red.), Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego, Toruń 2015, s. 48.

sądu odwoławczego (rozstrzygnięcia o winie i karze), czy jedynie rozstrzygnięcia o karze i innych konsekwencjach prawnych czynu.⁷ Brak wskazania we wniosku o sporządzenie uzasadnienia jego zakresu stanowi brak formalny pisma procesowego, który powinien zostać uzupełniony przy zastosowaniu procedury z art. 120 kpk.⁸

W orzecznictwie Sądu Najwyższego został wyrażony słuszny pogląd wiążący zakres wniosku o uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego z zakresem zaskarżenia wyroku sądu *a quo*. Zdaniem najwyższej instancji sądowej, nakaz odpowiedniego stosowania art. 422 kpk. do wniosku o uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego rozumieć należy w kontekście art. 433 § 1 kpk., zgodnie z którym sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Wobec tego wezwanie do uzupełnienia braków formalnych wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku powinno dotyczyć tego, czy uzasadnienie ma być sporządzone w zakresie wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów, czy też tylko co do części z nich.⁹ O ile samo powiązanie zakresu wniosku o uzasadnienie z zakresem zaskarżenia i podniesionych zarzutów nie budzi zastrzeżeń, o tyle można podać w wątpliwość tezę, że strona procesowa lub inny podmiot uprawniony może wnioskować o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego jedynie w zakresie objętym jego środkiem odwoławczym. Takie właśnie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 30 czerwca 2016 r. stwierdzając, że *przy wydawaniu przez sąd odwoławczy wyroku zmieniającego lub utrzymującego w mocy wyrok sądu pierwszej instancji, jeżeli orzeczenie sądu ad quem zapada po dniu 1 lipca 2015 r., w pełni obowiązuje w zakresie uzasadniania takiego orzeczenia nowy § 2 art. 457 kpk., a więc wyrok taki uzasadnia się tylko na wniosek określonej strony i tylko w zakresie objętym jej środkiem odwoławczym*.¹⁰ Pogląd ten można uznać za słuszny jedynie w odniesieniu do układu procesowego zaistniałego w sprawie, w której został wypowiedziany, czyli sytuacji utrzymania wyroku sądu pierwszej instancji w mocy. Tymczasem może on sugerować, że w ogóle niedopuszczalne jest złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego przez stronę procesową, która nie zaskarżyła wyroku sądu pierwszej instancji.¹¹ Taka strona procesowa może wnieść kasację, je-

7 D. Świecki, Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych, Warszawa 2016, s. 519.

8 A. Sakowicz, (w:) A. Sakowicz (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2016, s. 1064; D. Świecki, (w:) Kodeks..., *op. cit.*, s. 1138.

9 Postanowienie SN z dnia 27 stycznia 2016 r., III KZ 86/15, Lex nr 1963388; postanowienie SN z dnia 24 maja 2016 r., V KZ 19/16, Lex nr 2044504.

10 Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2016 r., III KK 120/16, OSNKW 2016, z. 10, poz. 67. Podobnie: postanowienie SN z dnia 12 lutego 2016 r., III KZ 9/16, baza orzeczeń SN „Supremus”.

11 Por. postanowienie SN z dnia 13 lutego 2017 r. (III KZ 3/17, Lex nr 2216183), w którym SN uwzględnił zażalenie na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego, pochodzącego od oskarżyciela posiłkowego, który nie zaskarżył wy-

żeli sąd odwoławczy zmienił zaskarżony wyrok na jej niekorzyść oraz wówczas, gdy wskazuje w kasacji na uchybienia wymienione w art. 439 kpk. (art. 520 § 2 i 3 kpk.). Z kolei złożenie w terminie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku jest dla tej strony formalnym warunkiem koniecznym dopuszczalności uruchomienia kasacyjnej kontroli orzeczenia.

Prawo do złożenia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku poza zakresem własnej apelacji przysługuje stronie procesowej w przypadkach, w których sąd odwoławczy zmienił z urzędu wyrok sądu *a quo*. Może to mieć miejsce wskutek poprawy błędnej kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu¹², jak również w razie zmiany wyroku na podstawie art. 440 kpk.¹³ czy też modyfikacji wyroku poza granicami podmiotowymi apelacji przy zastosowaniu art. 435 kpk. Uprawniony może też wnosić o sporządzenie pisemnych motywów wyroku poza granicami własnej apelacji, jeżeli wskutek uwzględniania apelacji innego podmiotu wyrok został zmieniony na jego niekorzyść. Tytułem przykładu można wskazać np. sytuację zaskarżenia wyroku skazującego apelacją przez oskarżonego co do kary przy jednoczesnym zaskarżeniu wyroku przez oskarżyciela posiłkowego wyłącznie w zakresie orzeczonego środka kompensacyjnego. W razie zmiany wyroku polegającej na obniżeniu wymiaru kary oskarżyciel posiłkowy ma prawo wnioskować o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu *ad quem* w całości, czyli również poza zakresem zaskarżenia wniesionej przez niego apelacji.

Z art. 423 § 1a kpk. stosowanego odpowiednio na podstawie art. 457 § 2 kpk. wynika, że w razie złożenia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia ograniczonego podmiotowo lub przedmiotowo sąd odwoławczy może ograniczyć zakres uzasadnienia, ale nie musi tego czynić. Można wręcz stwierdzić, że w razie dokonania zmiany wyroku sądu *a quo* z urzędu, np. przy zastosowaniu instytucji dobrodziejstwa cudzego środka odwoławczego, uzasadnienie sporządzone na wniosek współoskarżonego, który wniósł apelację, niemalże w sposób konieczny będzie się odnosić również do współoskarżonych korzystających z tego dorodziejstwa.

Trzeba podkreślić, że wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku nie może być postrzegany tylko jako zapowiedź kasacji. Przypisując pisemnym motywom wyroku jedynie rolę środka programującego zakres zaskarżenia, należałoby uznać, że postanowienia o oddaleniu kasacji nie powinny być w ogóle uzasadniane, bowiem nie są zaskarżalne. Tymczasem w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego nie ma wątpliwości, że rolą uzasadnienia orzeczenia nie jest jedynie umożliwienie jego rzetelnej kontroli odwoławczej, chociaż tę funkcję uważa się za zasadniczą. TK wskazuje

roku sądu I instancji. Przewodniczący wydziału sądu odwoławczego wydał takie zarządzenie powołując się na postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie III KK 120/16.

12 Tak: postanowienie SN z dnia 20 kwietnia 2016 r., III KZ 25/16, Lex nr 2021226.

13 D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II, Warszawa 2015, s. 288.

na następujące funkcje uzasadnień orzeczeń: „sprzyjania samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia), kontrolną zewnętrzną, umożliwiającą akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną (funkcja wychowawcza, głos w dyskursie społecznym)”. Zdaniem TK, wszystkie te funkcje uzasadnienia są zakotwiczone w konstytucyjnych zasadach i wartościach, aby wskazać tylko zasadę państwa prawa, godność ludzką, skuteczne prawo do sądu.¹⁴ Podobnie rzecz postrzega Europejski Trybunał Praw Człowieka, traktując prawo oskarżonego do uzasadnienia orzeczenia jako element prawa do obrony czy szerzej – prawa do rzetelnego procesu.¹⁵

Podsumowując wątek odpowiedniego stosowania w postępowaniu odwoławczym art. 422 kpk. należy uznać, że strona procesowa, która zaskarżyła wyrok sądu pierwszej instancji, ma prawo wnioskować o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku także w zakresie objętym środkiem odwoławczym innej strony procesowej, jeżeli doprowadził on do zmiany wyroku sądu *a quo* na jej niekorzyść. Podobnie zmiana wyroku sądu *a quo* dokonana przez sąd odwoławczy z urzędu może być objęta wnioskiem o uzasadnienie. Również strona procesowa, która nie wniosła apelacji, może wnioskować o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego, jeżeli zachodzą przesłanki do wniesienia przez nią kasacji od tego wyroku, określone w art. 520 § 2 i 3 kpk. W wymienionych sytuacjach wskazanie we wniosku, że dotyczy „całości wyroku” nie oznacza jedynie obowiązku sporządzenia pisemnych motywów tego orzeczenia w odniesieniu do zarzutów i wniosków apelacji strony wnioskującej o sporządzenie uzasadnienia, ale może powodować konieczność uzasadnienia wyroku w zakresie apelacji i zarzutów strony przeciwnej, które doprowadziły do zmiany wyroku, jak również konieczność uzasadnienia zmiany wyroku przeprowadzonej z urzędu, poza granicami zaskarżenia i podniesionymi zarzutami. Podmiot uprawniony może bowiem wnioskować o uzasadnienie wyroku sądu *ad quem* co najmniej w takim zakresie, w jakim może następnie ten wyrok uczynić przedmiotem kasacji.

Należy przyjąć, że art. 449a kpk. może być odpowiednio stosowany w postępowaniu kasacyjnym na podstawie art. 518 kpk.¹⁶ Oznacza to, że Sąd Najwyższy jest

14 Postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, z. 4, poz. 45, pkt 5 uzasadnienia. Szerzej o funkcjach uzasadnień z perspektywy konstytucyjnej: E. Łętowska, A. Paprocka, I. Rzucidło-Grochowska, Podstawy uzasadnienia w prawie konstytucyjnym i międzynarodowym, (w:) I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski (red.), *Uzasadnienie decyzji stosowania prawa*, Warszawa 2015, s. 33-42; R. Broniecka, *Uzasadnienie...*, *op. cit.*, s. 54-93.

15 Por. szerzej M. Wąsek-Wiaderek, Standard ochrony praw oskarżonego w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, (w:) C. Kulesza (red.), *System Prawa karnego procesowego. Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, t. VI, Warszawa 2016, s. 570-571.

16 Por. P. Wiliński, S. Zabłocki, Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w procesie karnym, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 11-12, s. 60-61; D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 239; po pewnych wahaniach dopuszcza to także M. Laskowski, *Kasacja obrońcy i pełnomocnika po 1 lipca 2015 r.*, (w:) P. Wiliński (red.), *Obrońca i pełnomocnik w procesie kar-*

uprawniony wydać postanowienie o zwrocie akt sprawy sądowi odwoławczemu w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego kasacją wyroku, jeżeli jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie. Przepis art. 449a kpk. nie może znaleźć zastosowania, jeżeli w sprawie w ogóle nie sporządzono uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia, co najczęściej ma miejsce w razie zaskarżenia kasacją nadzwyczajną wyroku, który uprawomocnił się w pierwszej instancji. W przypadku braku uzasadnienia, Sąd Najwyższy może zwrócić się do sądu o jego sporządzenie na podstawie art. 63 ustawy o Sądzie Najwyższym. Chociaż art. 63 ustawy o SN nie statuuje wymogu, aby uzasadnienie orzeczenia było niezbędne dla prawidłowego orzekania, to w praktyce sięga się po możliwość uzyskania uzasadnienia jedynie wtedy, gdy jest to rzeczywiście niezbędne dla prawidłowego rozpoznania kasacji.¹⁷

Na gruncie stanu prawnego obowiązującego do dnia 1 lipca 2015 r. potrzeba stosowania art. 449a kpk. przez Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym ujawniała się stosunkowo rzadko. Miało to związek z wąsko zakreśloną w art. 457 § 2 kpk. możliwością sporządzania uzasadnienia wyroku sądu *ad quem* na wniosek uprawnionego podmiotu. Chodziło przy tym wyłącznie o dopuszczalne wówczas ograniczenie podmiotowe uzasadnienia wyroku, przewidziane w odpowiednio stosowanym w postępowaniu odwoławczym art. 423 § 1a kpk. Jak wskazano w pierwszej części tego opracowania, obecnie możliwości „częściowego” sporządzania uzasadnienia na wniosek strony procesowej, ograniczonego nie tylko zakresem jej środka odwoławczego, ale też zawężonymi w stosunku do tego zakresu ramami wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku, mogą skutkować koniecznością częstszego sięgania po art. 449a kpk. w postępowaniu kasacyjnym.

Wobec tego kluczowe wydaje się rozstrzygnięcie, czy przy zastosowaniu tego przepisu można jedynie uzupełniać uzasadnienie wyroku o jego nieistniejące – podmiotowo lub przedmiotowo – części, czy też może on służyć do „poprawienia” wcześniej sporządzonych części pisemnych motywów wyroku sądu *ad quem*. W odniesieniu do tej kwestii w doktrynie wyrażone zostały dwa odmienne poglądy, przy czym dotyczą one dopuszczalności poprawienia uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, czyli zastosowania art. 449a kpk. wprost a nie tylko odpowiednio, jak to ma miejsce w postępowaniu kasacyjnym. Przeważa pogląd, że art. 449a kpk. pozwala jedynie na podmiotowe lub przedmiotowe uzupełnienie uzasadnienia wyroku. Dopuszczalność „poprawienia” istniejących części wyroku sądu pierwszej instancji jest odrzucana jako podważająca podstawowe zasady i cele postępowania apelacyjnego:

nym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach, Warszawa 2015, s. 500-502. Por. także: postanowienie SN z dnia 28 lutego 2008 r., III KK 278/07, Lex nr 402324; postanowienie SN z dnia 24 maja 2011 r., III KK 287/10, Lex nr 860617; wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2012 r., III KK 261/11, Lex nr 1163198; postanowienie SN z dnia 30 marca 2017 r., III KK 395/16, Lex nr 2259784.

17 Por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2010 r., III KK 333/09, OSNKW 2010, z. 7, poz. 62.

zasadę skargowości, zasadę bezwzględnej dewolutywności apelacji, co w rezultacie prowadzi do podważenia samej dwuinstancyjności postępowania karnego.¹⁸

Pogląd o niesamoistnym charakterze art. 449a kpk. i konieczności odczytywania jego treści normatywnej przez pryzmat art. 422 § 2, art. 423 § 1a i art. 424 § 3 kpk. zasługuje na aprobatę. Trudno zaprzeczyć, że możliwość zniwelowania zarzutów sformułowanych w środku odwoławczym przez poprawienie uzasadnienia podważa nie tylko zasadę dwuinstancyjności, ale przede wszystkim zasadę rzetelnego procesu. Kluczowa dla takiej oceny nie jest okoliczność, że sąd pierwszej instancji mógłby sporządzić poprawione uzasadnienie po zaznajomieniu się z argumentami zawartymi w środku odwoławczym, bowiem taka sytuacja procesowa jest dopuszczalna w razie wniesienia apelacji przed upływem terminu złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku (art. 445 § 2 kpk.). Zasadniczym problemem z punktu widzenia gwarancyjnego jest to, że inaczej niż w sytuacji procesowej przewidzianej w art. 445 § 2 kpk., w razie dopuszczenia do poprawienia uzasadnienia w trybie art. 449a kpk. strona procesowa pozbawiona jest możliwości uzupełnienia apelacji o nowe zarzuty w określonym terminie po doręczeniu jej poprawionego uzasadnienia. Przepis art. 449a § 2 kpk. przewiduje bowiem jedynie możliwość zaskarżenia uzupełnionego uzasadnienia a nie uzupełnienia apelacji wniesionej od wyroku przy uwzględnieniu treści poprawionego uzasadnienia.¹⁹ Trzeba przy tym zauważyć, że w przypadku odpowiedniego stosowania art. 449a kpk. w postępowaniu kasacyjnym nie zachodzi możliwość zaskarżenia kasacją zmodyfikowanego uzasadnienia, bowiem w myśl art. 519 zd. drugie kpk. przedmiotem zaskarżenia kasacji nie może być samo uzasadnienie orzeczenia.

Należy też odrzucić dopuszczalność takiego odpowiedniego stosowania art. 449a kpk. w postępowaniu kasacyjnym, które pozwalałoby na poprawienie istnieją-

18 Por. P. Wiliński, S. Zablocki, Uzupełnienie..., *op. cit.*, s. 52-53; podobnie: D. Świecki, Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach, (w:) P. Wiliński (red.), *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2015, s. 449; M. Laskowski, Kasacja obrońcy..., *op. cit.*, s. 501; D. Świecki, (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1126-1127; A. Sakowicz, (w:) A. Sakowicz (red.), *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1040. Tak też, jeszcze na gruncie poprzedniego stanu prawnego, postanowienie SN z dnia 28 lutego 2008 r., III KK 278/07, Lex nr 402324; M. Klejnowska, „Częściowe”..., *op. cit.*, s. 69; R. Broniecka, Uzasadnienie..., *op. cit.*, s. 206-207. Odmienne, jak się wydaje, M. Fingas, S. Steinborn, którzy piszą: „Powodem takiego kroku [zwrotu akt sprawy w trybie art. 449a kpk. – dopisek autorki] mogą bowiem być zarówno braki sporządzonego uzasadnienia i wówczas zwrócenie akt służąc będzie uzupełnieniu uzasadnienia w ramach, w jakich ono pierwotnie zostało sporządzone, jak również potrzeba poszerzenia zakresu uzasadnienia [...]” M. Fingas, S. Steinborn, *Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r.*, w: *Obrońca i pełnomocnik...*, *op. cit.*, s. 480.

19 D. Świecki, *Apelacja...*, *op. cit.*, s. 449.

cych części uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego.²⁰ Nie przemawia za tym konieczność zagwarantowania zasady dwuinstancyjności, ta bowiem nie znajduje zastosowania do postępowania kasacyjnego. Istnieją jednak istotne argumenty za przyjęciem, że dopuszczenie poprawienia uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego stałoby w sprzeczności z zasadą rzetelnego procesu, która swoim zakresem obejmuje również postępowanie kasacyjne. W świetle standardu wypracowanego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jeżeli państwo-strona Konwencji decyduje się na wprowadzenie nadzwyczajnoinstancyjnej kontroli prawomocnego orzeczenia, to oskarżony musi mieć zagwarantowane rzetelne przeprowadzenie tego etapu kontroli orzeczenia, w tym też realny dostęp do postępowania kasacyjnego.²¹ W razie uznania, że przez odpowiednie zastosowanie art. 449a kpk. w postępowaniu kasacyjnym sąd odwoławczy może naprawić niedociągnięcia uzasadnienia wyroku, które pierwotnie nie spełniało wymogów art. 457 § 3 kpk., dostęp do rzetelnej kontroli kasacyjnej orzeczenia sądu odwoławczego byłby niewątpliwie podważony. Warto przypomnieć, że podstawową formą odzwierciedlenia prawidłowego przeprowadzenia postępowania apelacyjnego jest sporządzenie przez sąd odwoławczy takiego uzasadnienia wyroku, w którym wskaże, czym kierował się wydając wyrok oraz dłączego zarzuty i wnioski apelacji uznał za zasadne albo niezasadne.²² Jak wielokrotnie podkreślał Sąd Najwyższy, „właściwe zrealizowanie obowiązków określonych w art. 457 § 3 kpk. świadczy o zachowaniu standardu rzetelnego procesu odwoławczego. Wynikający z treści art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji [...] standard rzetelnego procesu obejmuje także postępowanie odwoławcze, a jednym z wyznaczników tego standardu jest wyraźne wskazanie w uzasadnieniu wyroku podstawy rozstrzygnięcia, a więc także odniesienia się do argumentacji stron, które gwarantuje stronie możliwość stwierdzenia rzeczywistego skorzystania z prawa do apelacji”²³. W innych orzeczeniach SN słusznie stwierdzał, że sporządzenie przez sąd odwoławczy uzasadnienia wydanego wyroku w sposób odbiegający od wymagań przewidzianych w art. 457 § 3 kpk. świadczy o braku merytorycznego odniesienia się do zarzutów apelacyjnych, co czyni fikcyjnym prawo oskarżonego do odwołania się od orzeczenia pierwszej instancji²⁴, a obraza przepisów art. 433 § 2 kpk. i art. 457 § 3 kpk. ma miejsce nie

20 Por. w odniesieniu do stanu prawnego sprzed dnia 1 lipca 2015 r.: wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2012 r., III KK 261/11, Lex nr 1163198.

21 P. Hofmański, (w:) L. Garlicki (red.), Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1-18, Warszawa 2010, s. 278-279.

22 O wadze jakości uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego dla oceny rzetelności postępowania apelacyjnego: J. Izydorczyk, Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej, Łódź 2010, s. 88-90 i 113; T. Grzegorzczak, Rzetelne postępowanie odwoławcze i kasacyjne, (w:) J. Skorupka, W. Jasiński (red.), Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej, Trzebiezowice 17-19 września 2009 r., Warszawa 2010, s. 122-123.

23 Wyrok SN z dnia 24 czerwca 2009 r., IV KK 28/09, OSNKW 2009, z. 11, poz. 97. Por. także m.in.: wyrok SN z dnia 2 października 2015 r., III KK 148/16, Lex nr 1816561.

24 Wyrok SN z dnia 2 października 2015 r., III KK 148/16, Lex nr 1816561.

tylko wtedy, gdy sąd pomija w swych rozważaniach zarzuty zawarte w środku odwoławczym, ale i wtedy, gdy analizuje je w sposób odbiegający od wymogu rzetelnej ich oceny²⁵.

Na rzecz poglądu o niedopuszczalności poprawiania istniejących części uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego świadczy też możliwość uchylenia takiego wyroku z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów przewidzianych w art. 457 § 3 kpk. Sąd Najwyższy w kilku orzeczeniach słusznie zauważył, że wyrażony w art. 455a kpk. zakaz uchylenia wyroku z powodu niedostatków jego uzasadnienia nie znajduje odpowiedniego zastosowania w postępowaniu kasacyjnym.²⁶ Sąd Najwyższy podkreślił, że celem postępowania kasacyjnego jest „ocena prawidłowości procedowania odwoławczego w granicach określonych zarzutami podniesionymi w kasacji, a dotyczącymi rażącego naruszenia prawa materialnego czy procesowego. Jeżeli zatem sąd drugiej instancji nie wypowiedział się w ogóle odnośnie do podnoszonych w zwykłym środku zaskarżenia określonych zarzutów lub wypowiedział się jedynie ogólnikowo, bez jakiegokolwiek argumentacji własnej, to gdy przez takie postąpienie nie jest możliwe rzetelne zbadanie w postępowaniu kasacyjnym prawidłowości postępowania przeprowadzonego w drugiej instancji, jedynym rozwiązaniem jest nadal uchylenie przez Sąd Najwyższy zaskarżonego wyroku.”²⁷

Podsumowując, należy uznać, że również po zmianach wprowadzonych do art. 449a kpk. nowelizacją z dnia 11 marca 2016 r. przepis ten, odpowiednio stosowany w postępowaniu kasacyjnym, pozwala na zwrot akt sprawy sądowi odwoławczemu w celu uzupełnienia podmiotowego lub przedmiotowego uzasadnienia wyroku a nie poprawienia tegoż uzasadnienia w części już istniejącej. Trzeba przy tym zaznaczyć, że uzupełnienie przedmiotowe uzasadnienia może polegać zarówno na sporządzeniu pisemnych motywów wyroku w części odnoszącej się do niektórych czynów objętych tym wyrokiem, w części odnoszącej się do rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu, jak też w części odnoszącej się do określonych zarzutów podniesionych w środku odwoławczym, jeżeli strona wniosowała o sporządzenie uzasadnienia wyroku w odniesieniu do jedynie części zarzutów wskazanych w apelacji.

Odrębnego rozważenia wymaga dopuszczalność uzupełnienia uzasadnienia sądu odwoławczego w postępowaniu „okołokasacyjnym”, prowadzonym przed sądem odwoławczym wówczas, gdy brak części uzasadnienia był wynikiem pomyłki ze strony organu wewnątrzsądowego (prezesa sądu lub przewodniczącego wydziału),

25 Wyrok SN z dnia 18 października 2007 r., II KK 212/07, Lex nr 346241.

26 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II KK 178/15, OSNKW 2016, nr 2, poz. 12; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II KK 208/15, Lex nr 1941890. Szerzej: M. Wąsek-Wiaderek, Niedopuszczalność stosowania art. 455a kpk. w postępowaniu kasacyjnym, (w:) J. Kosonoga (red.), *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecnictwa. Rok 2015*, Warszawa 2016, s. 535-537.

27 Wyrok w sprawie II KK 178/15.

polegającej np. na nieodnotowaniu złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia w odniesieniu do jednego ze współoskarżonych. Analiza orzecznictwa prowadzi do wniosku, że w takich przypadkach w praktyce podejmowane są próby uzupełnienia pierwotnie sporządzonego uzasadnienia wyroku o części nieistniejące po wpłynięciu kasacji do sądu odwoławczego, a przed jej przyjęciem do rozpoznania²⁸ lub nawet po wydaniu zarządzenia o przyjęciu kasacji do rozpoznania, a przed jej przekazaniem do Sądu Najwyższego²⁹. W odniesieniu do pierwszej z ww. sytuacji Sąd Najwyższy słusznie stwierdził, że „doręczenie stronie tylko fragmentu uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego rozpoczynające bieg terminu do wniesienia kasacji, w sytuacji gdy przyczyny niesporządzenia uzasadnienia w całości leżą po stronie sądu, nie może wywoływać skutków dla strony niekorzystnych, a brak w doręczonym stronie fragmencie uzasadnienia ustosunkowania się do zarzutów zawartych w środku odwoławczym jest rażącym naruszeniem przepisu art. 457 § 3 kpk., nawet jeśli w terminie późniejszym brakujący fragment uzasadnienia zostanie sporządzony i stronie tej doręczony.”³⁰ Zasadny jest też pogląd najwyższej instancji sądowej, wyrażony w przywołanej sprawie V KK 64/07, że ze względów gwarancyjnych nie można tolerować uzupełnienia orzeczenia bądź jego uzasadnienia po doręczeniu ich odpisów stronom procesowym.

Istotne wątpliwości budzi dopuszczalność naprawienia nieprawidłowości polegającej na pomyłkowym niesporządzeniu uzasadnienia w odniesieniu do jednego z oskarżonych przez prezesa sądu odwoławczego za pomocą reasumpcji wcześniej wydanego zarządzenia o przyjęciu kasacji do rozpoznania. Ewentualne uzupełnienie uzasadnienia po uchyleniu wcześniej wydanego zarządzenia o przyjęciu kasacji do rozpoznania, doręczenie go skarżącemu z pouczeniem o możliwości ponownego wniesienia kasacji tylko pozornie niweluje pierwotne wady czynności procesowych. Problemem jest tu bowiem to, że do zniwelowania uchybienia dochodzi przez podjęcie nieprzewidzianej prawem czynności uchylenia przez organ wewnątrzsądowy jego własnego zarządzenia o przyjęciu kasacji do rozpoznania. Tymczasem, zgodnie z art. 531 § 1 kpk., jedynie Sąd Najwyższy jest uprawniony do skorygowania błędnej decyzji o przyjęciu kasacji do rozpoznania przez wydanie postanowienia o pozostawieniu jej bez rozpoznania.³¹ Słuszne jest więc stanowisko SN, że „sąd nie może sporządzać uzasadnienia wyroku, znając już treść skargi kasacyjnej, czyniąc to po uprzednim, niezgodnym z prawem, uchyleniu decyzji o przyjęciu kasacji. Uzasadnienie orzeczenia, gdy czyni się to na wniosek strony, powinno być sporządzone po wpłynięciu takiego wniosku w terminie wynikającym z art. 457 § 1 kpk., z uwzględ-

28 Wyrok SN z dnia 11 maja 2005 r., III KK 248/04, OSNKW 2005, z. 9, poz. 82; wyrok SN z dnia 21 listopada 2007 r., V KK 64/07, Lex nr 351205.

29 Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2012 r., III KK 261/11, Lex nr 1163198.

30 Wyrok SN w sprawie III KK 248/04.

31 Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2015 r., III KZ 146/14, Lex nr 1665314.

nieniem art. 423 kpk., a więc w sytuacji, gdy w ogóle nie jest jeszcze znane stanowisko strony w kwestii ewentualnego wywiedzenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia.”³²

Podsumowując, procedura przewidziana w art. 449a kpk., stosowana odpowiednio w postępowaniu kasacyjnym, nie może służyć niwelowaniu uchybień polegających na niesporządzeniu uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego w pewnym zakresie z powodu błędnego zarządzenia prezesa tego sądu, wydanego w tzw. postępowaniu okołokasacyjnym. Odpowiednie stosowanie tego przepisu przez Sąd Najwyższy powinno mieć miejsce wówczas, gdy ze względu na niezłożenie lub ograniczenie zakresu wniosku o uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego przez uprawniony podmiot zostanie sporządzone uzasadnienie niezawierające odniesienia do wszystkich zarzutów i wniosków apelacji lub niezawierające umotywowania zmiany wyroku dokonanej z urzędu.³³

BIBLIOGRAFIA

- Broniecka R., *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2014.
- Fingas M., Steinborn S., *Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r.*, (w:) P. Wiliński (red.), *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2015.
- Grzegorzczak T., *Rzetelne postępowanie odwoławcze i kasacyjne*, (w:) J. Skorupka, W. Jasiński (red.), *Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej. Trzebieiszowice 17-19 września 2009 r.*, Warszawa 2010.
- Hofmański P., *Komentarz do artykułów 1-18*, (w:) L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I*, Warszawa 2010.
- Izydorczyk J., *Granice orzekania sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej*, Łódź 2010.
- Kala D., *Prawo do uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego jako element sprawiedliwości proceduralnej w sprawach karnych*, (w:) A. Lach (red.), *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Toruń 2015.
- Klejnowska M., „Częściowe” uzasadnienie wyroku w sprawie karnej, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4.
- Laskowski M., *Kasacja obrońcy i pełnomocnika po 1 lipca 2015 r.*, (w:) P. Wiliński (red.), *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2015.
-
- 32 Wyrok SN z dnia 19 listopada 2015 r., II KK 222/15, Lex nr 1920179. Por. szerszy komentarz do tego orzeczenia M. Wąsek-Wiaderek, *Niedopuszczalność sporządzenia uzasadnienia wyroku przez sąd odwoławczy po przyjęciu środka zaskarżenia do rozpoznania*, (w:) J. Kosonoga (red.), *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa. Rok 2015*, Warszawa 2016, s. 529-532. Podobnie: wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2012 r., III KK 261/11, Lex nr 1163198.
- 33 Por. np. sytuację zaistniałą w sprawie III KK 395/16 (postanowienie SN z dnia 30 marca 2017 r., Lex nr 2259784).

- Łętowska E., Paprocka A., Rzucidło-Grochowska I., Podstawy uzasadnienia w prawie konstytucyjnym i międzynarodowym, (w:) I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski (red.), Uzasadnienie decyzji stosowania prawa, Warszawa 2015.
- Sakowicz A. (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2016.
- Skorupka J. (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2016.
- Świecki D., Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach, (w:) P. Wiliński (red.), Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach, Warszawa 2015.
- Świecki D., Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych, Warszawa 2016.
- Świecki D., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, tom II, Warszawa 2015.
- Wąsek-Wiaderek M., Niedopuszczalność sporządzenia uzasadnienia wyroku przez sąd odwoławczy po przyjęciu środka zaskarżenia do rozpoznania, (w:) J. Kosonoga (red.), Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa. Rok 2015, Warszawa 2016.
- Wąsek-Wiaderek M., Niedopuszczalność stosowania art. 455a kpk. w postępowaniu kasacyjnym, (w:) J. Kosonoga (red.), Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa. Rok 2015, Warszawa 2016.
- Wąsek-Wiaderek M., Standard ochrony praw oskarżonego w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, (w:) C. Kulesza (red.), System Prawa karnego procesowego. Strony i inni uczestnicy postępowania karnego, tom VI, Warszawa 2016.
- Wiliński P., Zabłocki S., Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w procesie karnym, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 11-12.